

O'QUVCHIDA TASAVVUR VA ICHKI INTUITSIYANI RIVOJLANTIRISH

Maftuna Irisbayeva

Osiyo Xalqaro Universiteti

Pedagogika yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: *O'quvchida ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda kompleks yondashuvni talab qiladigan jarayondir. Bolaning qiziqishlari va afzalliklarini hisobga olgan holda ijodiy jarayonni bilish va tushunish, tasavvur va ijodiy fikrlashni rivojlantirish, shuningdek, tashqi omillarning ta'siriga e'tibor berish - bularning barchasi bolaning ijodiy va o'zini o'zi rivojlantiradigan shaxsini shakllantirishga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *ijod, qobiliyat, rivojlanish, ijodkorlik, qobiliyat sohalari, tasavvur, ichki intuitsiya.*

Jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida ilmiy-texnikaviy o'sishning yuqori sur'atlari saqlanib qolmoqda, yangi axborot texnologiyalari paydo bo'lmoqda, bu esa inson tafakkuri samaradorligiga ortib borayotganini bildiradi. Boshlang'ich maktab o'quvchilariga allaqachon ijodiy faoliyat elementlarini o'zlashtirishi, mustaqil fikr yuritishi, qiyin vaziyatlarda harakat qilishi, nostandart qarorlar qabul qilishi o'rgatiladi.

Dunyoga mashhur mahalliy innovatsion o'qituvchi Vasiliy Aleksandrovich Suxomlinskiy shunday dedi: “Ko'rinmas odamlar bo'lmasligi kerak, odamlar - noma'lum chang dog'lari. Osmonda milliardlab milliard olamlar porlayotganidek, ularning har biri porlashi kerak.³¹”. Har bir bolaga o'z qobiliyatiga ishonch va ichki intuitsiyaning rivojlantirishda yordam berish, ularning ijodiy qobiliyatlarini ochib berish V.A. Suxomlinskiyning metodlari o'qituvchilik faoliyatining etakchi yo'nalishlaridan biridir.

Maktab hayotining dastlabki kunlaridanoq badiiy ijod va ijodkorlik bolaning estetik va axloqiy mohiyatiga ko'ra butun dunyoqarashini shakllantirish vositasi bo'lib xizmat qiladi, assotsiativ, xayoliy tafakkur, tasavvur va fantaziyaning rivojlantiradi. O'quvchi o'zining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi, ijodiy faoliyatda tajriba orttiradi, o'z individualligini shakllantiradi. Ushbu faoliyat bolaga o'quv jarayonining faol ishtirokchisi pozitsiyasini egallashga imkon beradi va o'z hayotiy rejalarini amalga oshirish imkoniyatini beradi. Boshlang'ich maktab bolalarning hissiy va aqliy bilimlar birligiga asoslangan ta'lim, kognitiv, hissiy, axloqiy va faoliyat munosabatlarini shakllantirishning eng muhim bosqichidir.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish bolaning shaxsiyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Har bir bolaning o'ziga xos qobiliyatlari va qobiliyatlari mavjud bo'lib,

³¹ Vaganova J.V. O'qituvchining badiiyligi uning ijodiy individualligining tarkibiy qismi sifatida: Tyumen, 1998. – 142 b.

ularni juda erta yoshdan boshlab rivojlantirish mumkin va kerak. Ushbu maqolada biz boshlang'ich ta'lim jarayonida bolaning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan bir nechta omillarni ko'rib chiqamiz. O'quvchida qobiliyatni aniqlash va uni rivojlantirishda o'qituvchining roli katta.

Birinchidan, o'qituvchisi ijodiy jarayonni bilishi va tushunishi kerak. U ijodkorlik kontseptsiyasini o'rganishi, ijodkorlikni rivojlantirish vositasi sifatida o'yinning ahamiyatini tushunishi va ijodkorlikni rivojlantirish uchun o'yin texnikasi misollarini bilishi kerak.

Ikkinchidan, o'qituvchi bolaning qiziqishlari va afzalliklarini rag'batlantirishi kerak, xususan: ta'lim dasturini yaratishda bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish, ijodiy faoliyat va sevimli mashg'ulotlarini tanlashda qo'llab-quvvatlash, bolalar bilan birgalikda ijodiy loyihalar va tadbirlarni tashkil etish.

Uchinchidan, bolaning tasavvurini rivojlantirishga qaratilgan mashqlar va o'yinlar o'tkazish orqali tasavvur va ijodiy fikrlashni rivojlantirish, mustaqillik va tashabbusni rag'batlantirishning turli usullaridan foydalanish, muammoli vaziyatlarni hal qilish va nostandart echimlarni izlashga doimo tayyor bo'lish.

To'rtinchidan, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga tashqi omillarning ta'sirini hisobga olish, ijodkorlikni rag'batlantirishda o'qituvchining rolini tushunish, bolaning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishga oilaning ta'sirini rag'batlantirish, boshlang'ich maktabda ijodiy muhit va infratuzilmani rivojlantirish.

Maktabda endigina o'qishni boshlayotgan bolaning bilimi yetarli emas, mustaqil bo'la olmaydi, u yoki bu faoliyatga ijodiy yondasha olmaydi. Uy - bolalar bog'chasi - hovli - maktab - dunyoning chegaralari asta-sekin kengayib bormoqda va kichkina odam tobora ko'proq savollar bera boshlaydi. Aynan shu bosqichda boshlang'ich maktabda bolaning barcha qobiliyatlari, shu jumladan ijodiy qobiliyatlari ochiladi, shakllanadi va rivojlanadi. Va bolaning shaxsiyatini shakllantirish samaradorligi ko'p jihatdan butun jarayonning qanchalik maqbul tashkil etilishiga bog'liq.

Olimlar va amaliyotchilarning fikricha, boshlang'ich maktabning ta'lim jarayoni o'quvchilarning qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantirishga imkon beradigan yaxlit ko'rinishidir. Boshlang'ich sinflarda bolaning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uning shaxsiyatini shakllantirish va o'quv muvaffaqiyatida muhim rol o'ynaydi. Ijodiy fikrlash xayolot, ijodkorlik, yangilik, shuningdek, o'zini namoyon qilish va o'zini anglash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Shu munosabat bilan boshlang'ich maktab o'quv dasturiga bolalarning ijodiy salohiyatini rag'batlantirishga qaratilgan turli uslub va yondashuvlarni faol kiritish kerak.

Bugungi kunda ta'lim faoliyatini ijodiy faoliyat bilan uyg'unlashtirish zarur. Ta'lim faoliyatida asosiy bilim, ko'nikma va malakalar shakllanadi, ijodiy sohada esa - o'quvchilarning individual moyilligi, kognitiv faolligi, mustaqilligi. Faqatgina rivojlanishga olib keladigan mashg'ulotlar samarali hisoblanadi. Faqat ana shunday o'qitish rivojlantiruvchi bo'ladi, bunda didaktik ta'sirlar o'quvchilarning ham bilish qobiliyatining rivojlanishini ta'minlaydi, buning natijasida ular bilim, ko'nikma va

malakalarni o'z qobiliyatlariga mos keladigan darajada va ijodiy qobiliyatlarni o'zlashtira oladilar.

Boshlang'ich maktabda bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish ta'limning muhim yo'nalishidir. Ijodiy qobiliyatlarga tasavvur, ijodkorlik, sezgi, fikrlashning o'ziga xosligi va boshqalar kiradi. Ular bolaning shaxsiyatini shakllantirishda va hayotda muvaffaqiyat qozonishda muhim rol o'ynaydi. Bu borada o'qituvchilar faoliyatining asosiy yo'nalishlarini ko'rib chiqish mumkin.

1. Turli tadbirlarga jalb qilish: O'qituvchi bolalarga turli xil ijodkorlik sohalarida, masalan, rasm chizish, modellash, musiqa, teatr, raqs, hunarmandchilik va boshqalarda o'zini sinab ko'rish imkoniyatini berishi kerak. Bu bolalarga o'z qiziqishlarini topishga va iste'dodlarini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish: har bir bolaning ijodini qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish muhimdir. O'qituvchi har bir o'quvchining muvaffaqiyatini, hatto ahamiyatsiz bo'lib ko'rinsa ham, nishonlashi kerak. Bu bolaning o'ziga va qobiliyatiga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga yordam beradi.

3. Qulay muhit yaratish: Ijodiy ish erkinlik va xatolardan qo'rqqanlikni talab qiladi. O'qituvchi sinfda do'stona va ochiq muhit yaratishi kerak, shunda bolalar o'zlarini qulay his qilishlari, o'z fikrlari va g'oyalarni erkin ifoda etishlari mumkin.

4. O'qitishning innovatsion usullaridan foydalanish: Interfaol doska, o'yin ilovalari, virtual laboratoriyalar kabi zamonaviy texnologiyalardan foydalanish bolalarning o'qishga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshirishi, ijodkorligini rivojlantirish imkonini beradi.

5. Ijodiy loyihalar va tanlovlarda ishtirok etish: Turli ijodiy tanlovlar va loyihalarda ishtirok etish bolalarga o'z qobiliyatlarini ko'rsatish, ularni boshqalar bilan solishtirish va mutaxassislardan fikr-mulohazalarni olish imkonini beradi.

6. Jamoaviy ish: Guruh badiiy loyihalari bolalarga birgalikda ishlash, nizolarni hal qilish, g'oyalarni muhokama qilish va qaror qabul qilishni o'rganish imkonini beradi.

7. Ijodiy mahorat darslari va mahorat darslarida qatnashish: turli ijodiy mashg'ulotlar va mahorat darslarida qatnashish bolalarga yangi texnika va materiallarni o'rganish, dunyoqarashini kengaytirish va ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

8. Ota-onalar bilan o'zaro munosabatlar: ota-onalar ham farzandlarining ijodkorligini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular bolalarning ijodini qo'llab-quvvatlashlari, ularga materiallar bilan yordam berishlari va uy ishlarini tashkil qilishlari mumkin.

9. Ijodiy ishlarni baholash: ijodiy ishlarni baholash ob'ektiv va konstruktiv bo'lishi kerak. Bunda ishning nafaqat kamchiliklari, balki afzalliklarini ham qayd etish, uni takomillashtirish yo'llarini taklif qilish zarur.

Natijada, maktabda bolaning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uning ta'lim va o'z-o'zini rivojlantirishning muhim jihati, bolaning ma'naviy-axloqiy tarbiyasining asosidir. Bu bolaning o'zini namoyon qilish, tanqidiy fikrlash, yangilik va o'zini o'zi

anglash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Ijodiy fikrlash shaxsiy rivojlanishning ajralmas qismi bo'lib, kelajakda muvaffaqiyatli hayot uchun poydevor yaratishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Bulatova O.S. Pedagogik badiiylik: O'rta maktab o'quvchilari uchun darslik. ped. darslik muassasalar. – M.: “Akademiya” nashriyot markazi. – 240 b.
2. Vaganova J.V. O'qituvchining badiiyligi uning ijodiy individualligining tarkibiy qismi sifatida:. Tyumen, 1998. –142 b.
3. Lerner, I.Ya. O'quv jarayoni va uning qonuniyatlari / I.Ya. Lerner. Yerevan: Luys, 1982. - 93 b.
4. Luk A.N. Fikrlash va ijodkorlik. - M.: Politizdat, 1976 yil. – 144 b.
5. Ozerova, O. E. Bolalarda ijodiy fikrlash va tasavvurni rivojlantirish / O. E. Ozerova. - Rostov-na-Donu: Feniks. - 2005. – 94 b.